

**ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г.С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ
ЛАБОРАТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ ОБДАРОВАНОСТІ**

РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ЦІННІСНИЙ ВИМІР

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ X НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ

23 квітня 2020 року

Київ - 2020

УДК 159.943

Розвиток обдарованої особистості в освітньому просторі: ціннісний вимір: тези доповідей X наук.-практ. семінару., 23 квіт. 2020 р. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020. 92 с.

У збірнику представлено тези виступів учасників традиційного науково-практичного семінару лабораторії психології обдарованості «Розвиток обдарованої особистості в освітньому просторі: ціннісний вимір». Авторами намічено ряд евристичних підходів до вивчення особистості загалом і аксіогенезу обдарованої особистості зокрема. Збірник об'єднує наукові студії як відомих дослідників, так і студентів та аспірантів, які розпочинають свій науковий шлях.

Тексти тез представлені в авторській редакції.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (протокол № 6 від 30.04.2020 р.)

Комп'ютерний макет: М.М. Чекрижова

© Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020

Зміст

Музика О.Л. Здібності як особистісні цінності і як чинники розвитку самоефективності обдарованої особистості.....	6-8
Атаманчук Н.М. Розвиток творчості в дітей: психологічний ресурс арт-технік.....	9
Бучма В.В. Педагогічна майстерність вчителя у взаємодії з обдарованими учнями підліткового віку.....	10-11
Завадська Т.В., Войтович М.В. Емоційне вигорання вихователів дитячих навчальних закладів у контексті їх професійного самоздійснення.....	12-13
Гавриловська К.П. Модель BASIC Ph у роботі психолога.....	14-15
Гнатюк О.В. Розвиток мотивації до навчання обдарованих учнів в освітньому просторі...	16-17
Горбенко Ю.Л. Роль обдарованої особистості в умовах рефлексивного управління інформаційним суспільством.....	18-19
Гуменюк Г.В. Креативність як чинник професійної продуктивності вченого.....	20-21
Гурлєва Т.С. Споглядання як ліки від нудьги: допомога дітям під час карантину.....	22-23
Гурова О.В. Психологічна резилентність. Батьківська допомога дітям під час карантину..	24-25
Дзюбко Л.В. , Шатирко Л.О. Деструктивна взаємодія в освітньому просторі та її вплив на психічний розвиток обдарованих учнів.....	26-27
Дригус М.Т. До проблеми розвитку обдарованої особистості у парадигмі особистісної ефективності: концептуальні ідеї Г.С. Костюка.....	28-29
Завязун Т.В. Комунікативний компонент як складова професійної компетентності педагога закладу дошкільної освіти.....	30-31
Загурська І.С. , Добровольська А.В. Референтність батьків як основа розвитку здібностей підлітків.....	32-33
Загурська Е.В. Д. М. Овсянико-Куликовський та О. О. Потєбня: до питання наукової спадкоємності.....	34-35
Каплуненко Я.Ю. Нейропсихологічні передумови креативності.....	36-38

Карабасва І.І.	
Особливості міжособистісного спілкування педагога з дітьми в процесі активізації їх пізнавального інтересу.....	39
Коваленко Ю.В.	
Духовно-ціннісний компонент педагогічної взаємодії як підґрунтя саморегуляції розвитку здібностей обдарованої особистості.....	40-41
Корольов Д.К.	
Розробка шкали відповідей опитувальника особистісних цінностей обдарованих студентів.....	42-43
Кривцова Н.В.	
«МАПА» як методологічний і методичний інструментарій самогармонізації створювальних сил створювального знання освіченої людини.....	44-46
Кружева Т.В.	
Професія, як здоров'я зберігаюче середовище.....	47
Купрєєва О.І.	
Ціннісні аспекти самореалізації студентів.....	48-49
Курбатова А.О.	
Психологічні особливості професійної орієнтації старшокласників з інвалідністю.....	50-51
Музика О.Л., Музика О.О.	
Індивідуальна інтерпретація результатів тесту «Профіль професійної самоефективності студентів».....	52-55
Музика О.Л., Чекрижова М.М.	
Конструювання індивідуальних інтерпретацій результатів тестування за методикою «Психологічне благополуччя» (К. Ріфф) на Е-платформі «Обдарованість тест online».....	56-58
Нечаєва О.С.	
Вплив стилю дитячо-батьківських стосунків на формування ціннісної сфери молодшого школяра з ознаками інтелектуальної обдарованості.....	59-60
Никончук Н.О.	
Освітнє середовище та розвиток здібностей молодших школярів в умовах традиційної системи навчання.....	61-62
Панасенко Н.М., Войтович М.В.	
Професійна життєстійкість представників соціономічних професій.....	63-64
Пенькова О.І.	
Психологічне благополуччя як умова становлення особистості.....	65-66
Поклад І.М.	
Дослідження психологічних проблем формування вмінь у процесі розвитку особистості.....	67-68
Рудюк О.В.	
Взаємозалежність цінностей суб'єктів освітнього процесу у вищій школі з характеристиками їх функціональних его-станів.....	69-70
Савченко Т.Л.	
Визначення специфіки професійної життєстійкості викладачів.....	71-72

Сердюк Л.З.	
Емпіричні кореляти мотивації самореалізації особистості.....	73-74
Сніжна М.А.	
Порівняльний аналіз особистісних цінностей підлітків з образотворчими здібностями та підлітків контрольної групи за методикою Ш. Шварца.....	75-77
Соловей Я.Г.	
Особистісні цінності музично обдарованої особистості.....	78-79
Соловйова Л.І.	
Цінність гри для сучасних дошкільників.....	80-81
Сторож О.В.	
Творча соціалізація особистості.....	82-83
Терещенко Л.А.	
Формування духовності дитини дошкільного віку.....	84-85
Терещук А.Д.	
Психоемоційний стан особистості в умовах карантину.....	86-87
Черкаський А.В.	
Психологічні чинники формування ціннісних орієнтацій студентської молоді.....	88
Чиханцова О.А.	
Самоізоляція та якість життя особистості.....	89-90
Яворська-Ветрова І.В.	
Ціннісне самоставлення у системі ставлень особистості.....	91-92

О.В. Рудюк

*доцент кафедри загальної психології і психодіагностики
Рівненського державного гуманітарного університету,
кандидат психологічних наук, доцент
e-mail: o.w.rudiuk@gmail.com*

ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ЦІННОСТЕЙ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ З ХАРАКТЕРИСТИКАМИ ЇХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЕГО-СТАНІВ

Трансформація якісної структури освітнього процесу у вищій школі формує запит на результативну освітню парадигму, успішна реалізація якої забезпечуватиметься передусім готовністю усіх його учасників до свідомого і критичного вибору цінностей власної освітньої діяльності. Результативність такого вибору багато в чому визначається характером взаємозалежності індивідуальних цінностей суб'єктів освітнього процесу у вищій школі з характеристиками їх функціональних его-станів.

Аксіологічний вимір освітньої діяльності та особливості ціннісної структури учасників освітнього процесу вже давно є предметом психологічних досліджень. З іншого боку, в контексті вивчення актуальної проблеми перспективним є підхід, який базується на застосуванні концепції трансакційного аналізу Еріка Берна. Зауважимо, що досвід застосування аксіологічного підходу і концепції трансакційного аналізу в якості теоретичних і методичних засобів осмислення і пізнання різних аспектів поведінки особистості має більш ніж піввікову традицію застосування і конкретизується насамперед в напрямку вивчення особливостей прояву її комунікативного потенціалу, чинників розвитку системи її ціннісних орієнтацій, механізмів і закономірностей міжособистісної взаємодії в групі тощо. Однак інтеграція цих засобів в єдиній концептуальній і дослідницькій рамці та здійснення на цій основі нових досліджень на сьогодні є маловідомим фактом. Вважаємо, що використання концептуальних і методичних можливостей означених підходів в єдиному дослідницькому ключі забезпечить більш широкі можливості для комплексної репрезентації і всебічного вивчення проблеми взаємозалежності між рівнем розвитку цінностей суб'єктів освітнього процесу у вищій школі та рівнем функціонування характеристик їх его-структури.

Мета дослідження – вивчити взаємозалежність цінностей суб'єктів освітнього процесу у вищій школі з характеристиками їх домінуючих его-станів.

Узагальнення результатів вже проведених теоретико-емпіричних розвідок та осмислення власного досвіду вивчення означеної проблеми дозволило нам виокремити дві дослідницькі лінії. Перша лінія була спрямована на виявлення домінуючих его-станів і рівня розвитку індивідуальних цінностей суб'єктів освітнього процесу у вищій школі – викладачів та здобувачів вищої освіти, що дозволило усіх представників означених категорій диференціювати на три групи залежно від домінування того чи іншого его-стану: «*батько*», «*дорослий*», «*дитина*». Друга лінія передбачала вивчення характеру взаємозалежності індивідуальних цінностей викладачів та здобувачів вищої освіти з їх домінуючими функціональними его-станами.

Дослідження функціональних его-станів у представників різних категорій

суб'єктів освітнього процесу у вищій школі проводилось з допомогою тесту «Трансактний аналіз Е. Берна» для визначення рольових позицій особистості в міжособистісних відносинах. Домінуючий его-стан випробуваних визначався шляхом вибору тієї рольової позиції, яка оцінювалася найбільшою кількістю балів. З метою вивчення цінностей суб'єктів освітнього процесу у вищій школі використано методику Ш. Шварца. Показниками розвитку їх ціннісної системи було визначено наступні типи цінностей: *конформність, традиції, універсалізм, доброта, самостійність, стимуляція, гедонізм, досягнення, влада, безпека*.

В рамках реалізації першої лінії дослідження було здійснено факторизацію показників індивідуальних цінностей суб'єктів освітнього процесу у вищій школі, що дозволило отримати факторну модель ціннісної структури їх особистості. Зміст факторної моделі ціннісної структури суб'єктів освітнього процесу у вищій школі визначили три інтегральні фактори. З найбільшою факторною вагою до першого фактора – *«ціннісної диспозиції трансцендентності»* увійшли змінні: *універсалізм (0,892), доброта (0,847), влада (-0,779)*. До другого фактора – *«ціннісної диспозиції досягнення»* увійшли змінні: *досягнення (0,856), самостійність (0,824), стимуляція (0,769), гедонізм (-0,735)*. Зміст третього фактора – *«ціннісної диспозиції консерватизму»* визначили змінні: *традиція (0,778), конформність (0,736), безпека (0,692)*.

В рамках реалізації другої лінії дослідження було отримано дисперсійну модель для кожного з трьох інтегральних ціннісних факторів досліджуваних. За результатами проведеного дослідження підтверджено гіпотезу про причинно-наслідковий характер взаємозалежності цінностей суб'єктів освітнього процесу у вищій школі з їх домінуючими его-станами та соціально-освітнім статусом. Зокрема, виявлено, що домінуючий его-стан *«дорослий»* виступає предиктором розвитку таких інтегральних ціннісних факторів випробуваних, як *«ціннісна диспозиція трансцендентності»* і *«ціннісна диспозиція консерватизму»*. Також виявлено, що їх соціально-освітній статус, зокрема, статус викладача виступає предиктором розвитку фактору *«ціннісної диспозиції трансцендентності»*. Насамкінець, виявлено ефект взаємодії між домінуючими функціональними его-станами суб'єктів освітнього процесу у вищій школі та їх соціально-освітнім статусом у відношенні розвитку фактору *«ціннісної диспозиції досягнення»*.

За результатами дослідження стало можливим стверджувати, що ціннісна система суб'єктів освітнього процесу у вищій школі має специфічну структурну організацію, яка детермінується комплексом інтегральних ціннісних диспозицій – трансцендентності, досягнення і консерватизму. Підтверджено гіпотезу про каузальний характер взаємозалежності індивідуальних ціннісних пріоритетів суб'єктів освітнього процесу у вищій школі з їх домінуючими его-станами та соціально-освітнім статусом. Виявлено, що такий домінуючий его-стан випробуваних, як *«дорослий»* виступає предиктором розвитку їх ціннісних диспозицій трансцендентності і консерватизму. Показано, що соціально-освітній статус випробуваних, зокрема, статус викладача виступає предиктором розвитку їх ціннісної диспозиції трансцендентності. Насамкінець, виявлено ефект взаємодії між домінуючими функціональними его-станами суб'єктів освітнього процесу у вищій школі та їх соціально-освітнім статусом у відношенні розвитку ціннісної диспозиції досягнення.